

Učiteljski Tovariš

Glasilo „Slovenskega učiteljskega društva v Ljubljani“.

Urejujeta:

Jakob Dimnik in **Engelbert Gangl**

učitelja v Ljubljani.

Izdajatelj in odgovorni urednik: **Jakob Dimnik**, Šubičeve ulice št. 3.

Vsebina: Fr. Orožen: Ustavoznanstvo. — Božidar Flegerič: Davorinu Trstenjaku. — A. Likozar: Kmetijski pouk v ljudski šoli. — Naši dopisi. — Vestnik. — Uradni razpisi učiteljskih služeb. — Listnica.

Ustavoznanstvo.

(Spisal **Fr. Orožen**.)

N.

Šolstvo.

1. Nekoliko o razvoju šolstva.

Neprecenljive važnosti za narodno omiko je šolstvo. Do Marije Terezije je bilo ljudsko šolstvo v naši državi še zelo zanemarjeno. Razmerno najbolj uravnane šole je imel oni del Gorenje Avstrijske, ki je pripadal Salzburškemu, kjer je tedanji nadškof grof Schratzenbach zelo izboljšal ljudsko šolstvo. Pasovski škof Firmijan je opozoril cesarico na korist dobrih šol in ji pri-

Davorinu Trstenjaku.*)

(V spomin 25 letnega književnega delovanja.)

Dvajset je let že in pet odnesel nam časov vrtimec,
 Kar si zaostril pero rodu na čast in korist.
 Dobro zaostril pero si za nežno mladino, prijatelj,
 Pot ji k omiki kažoč in jo do sreče vedeč.
 Zemlja slovenska, rojak, Ti dala je kapljo življenja,
 Mleko omike si v nji najpoprej piti začel.
 Zemlja hrvaška Te zdaj redi po zaslugah dostojno,
 Nji si doslej daroval vse svoje dušne moči.
 Zemlje slovenske Te kras navdušuje za dela koristna,
 Da bi Te navduševal mnogo, premnogo še let!
 Zemlje hrvaške ugled množi Tvojo čast in poštenje,
 Da bi množiti ju htel, dokler boš živel na nji.
 Zemlji slovenski povsod se vedno hvaležnega kažeš,
 Saj si ugledal v nji luč, v nji prežil zlato mladost.
 Zemlji hrvaški si vzor učiteljstva gledé na marljivost,
 Mnogo napisal si del, ki jih je narod vesel.
 Zemljo slovensko ko zdaj brez merno boš ljubil do groba,
 Morda Ti dala ga bo, Bog Ti ga skoro ne daj!
 Zemljo hrvaško naprej boš dičil Ti s svojimi deli,
 Da jih množina še bo, zdravje in srečo daj Bog!

Božidar Flegerič.

*) Davorin Trstenjak se je rodil dne 8. listopada 1848. na Krčevinah v ormoškem okraju. Leta 1870. je dovršil učiteljske v Zagrebu, potem je služboval v Karlovcu do l. 1889., od tega leta pa učiteljuje v Kostajnici. Trstenjak je jako marljiv in plodovit pisatelj. Letos se je udeležil tudi zborovanja „Zaveze slov. učit. društev“. — Več o njem glej letošnji „Dom in Svet“, str. 225 in dalje.

Uredn.

poročal izboljšanje šolstva. Leta 1770. je ustanovila Marija Terezija dve stalni šolski komisiji za Dolenjo in Gorenjo Avstrijsko in pozneje tudi za druge dežele. Leta 1774. pa je imenovala na Dunaju osrednjo šolsko komisijo za vso državo, katera bi imela oskrbovati šolstvo.

Blaga cesarica si je pridobila nevenljivih zaslug v prosep šolstva in je ustanovila malone 4000 novih ljudskih šol, v katerih so poučevali učitelji po novi in boljši metodi nad 200.000 učencev in učenk. Dotlej je le malo odstotkov za šolo godnih otrok zahajalo v šole, še celo na Dunaju je jedva četrtina takih otrok obiskovala ljudske šole.

Cesarica je poklicala na Dunaj slavnega opata Felbigerja, ki je že prej mnogo storil za šolstvo v pruski Šleziji in preustrojil avstrijsko šolstvo ter izgojeval boljše učiteljsko osebje. Nove učne knjige so bile spisane po takozvani „saganski metodi“. Po cesaričinem naročilu je Felbiger izdelal nov šolski zakon, po katerem so ustanovili troje vrst šol in sicer trivijalne šole, glavne šole in normalne šole. Trivijalne šole so bile slične sedanjim ljudskim šolam, glavne šole sedanjim meščanskim šolam in normalne šole vadnicam na učiteljskih. Po pravici nazivljejo cesarico „mater avstrijskih ljudskih šol.“ Tudi za gimnazije in vseučilišča je mnogo storila Marija Terezija. Ustanovila je terezijanišče na Dunaju za dečke plemenitah, nje slavnega zdravnika Gerhard van Swieten pa je preustrojil vseučilišča, katera so kmalu po svetu zaslovela in dobila izvrstne profesorje.

Tudi cesar Jožef II. ima velike zasluge za izboljšanje ljudskih šol. Učitelji so imeli slabe plače in so bili navezani na stranski zaslužek. Učiteljem je izboljšal plače in kot nadzornike nastavil izkušene učitelje. Ustanovil je učni zaklad iz premoženja onih samostanov, katere je odpravil. V vsaki župniji bi morala biti vsaj ena šola; a tudi v krajih, kjer stanuje na pol ure daljave na razne strani 90 do 100 za šolo godnih otrok, so ustanavljali šole. Šolnino so plačevali le otroci premožnih starišev, siromašni otroci pa so bili šolnine oproščeni. Strogo so pazili na to, da so vsi za šolo godni otroci zahajali v šole; za bolj odrastle učence in rokodelske učence so pa ustanovili nedeljske šole.

S presledki nad dvajset let trajajoče francoske vojne niso bile ugodne daljnemu razvoju ljudskega šolstva, in tako je šolstvo nekaj časa zopet hiralo. Po dunajskem